

Trup și suflet, din nou

OVIDIU PECICAN

Disputa dintre corp și suflet – temă de o anume vechime în cultura europeană, prezentă la loc de cinste și în tradiția culturală românească premodernă – cunoaște astăzi întru-chipări noi. Dar aceste metamorfoze traduc, în fapt, și recontextualizează o gîlceavă iscată încă în filosofia antică greacă, de Diogene din Sinope și alți disprețuitori ai hedonismului, ajunsă cu creștinismul la o expresie intransigentă și decantată. Înfrînarea pasiunilor sufletești și a poftelor trupesti în numele unei anumite morale, ideea abstenenței și a postului, ba chiar și extravagantele legate de igienă (renunțarea la abluțiuni, în contrast cu practicarea atentă a purificărilor fizice din alte religii) au fost, fiecare, idei și practici care marcau un divorț tot mai radical, conștient, între o logică a trupului și una a spiritului.

Astăzi pare aproape de la sine înțeles, pentru mulți inși, că performanța pneumatică, pre-

misele mîntuirii sufletului, salvarea de dincolo de moarte – o aspirație la continuitate și eternitate de care omul se va dispensa cu greu, și numai în unele cazuri –, se pot obține doar prin punerea între paranteze a fizicului și vizibilului, în numele unei concentrări pe comunicarea cu invizibilul. De aici ideea – frustrantă – de renunțare, de privare, de inducere, în ultimă instanță, a unui dezechilibru în ordinea diurnă a vieții umane, de recentrare în exteriorul corporalității și a antenelor acesteia.

O astfel de opțiune are o atît de mare greutate în lumea creștină, în cea a religiilor orientale (în yoga, în buddhism, chiar și în filosofia artelor marțiale chineze și japoneze), încît astăzi, în epoca unei globalizări accelerate, care încurajează contactele și metisajele culturale, ea se regăsește pe mari teritorii, în majoritatea părților lumii, în cele mai felurite contexte culturale, reprezentînd o linie de conduită și reflecție deloc marginală.

Pentru adeptii acestui mod de a înțelege drumul spre perfecțiunea accesibilă umanității, suferința joacă un rol central în obținerea efectului dorit și inducerea consecințelor soteriologice sperate. De la Dostoievski la victimele Gulagului, și de la oamenii care au interiorizat profund acest tip de atitudini și valori pînă la micii mimetici care le absorb fără problema-

tizări personale, valorizarea suferinței, ca un criteriu regal de absolvire și achiziționare a recompensei supreme, este foarte răspîndită și influentă. Din păcate, însă, suferința în sine nu oferă nici o garanție morală referitoare la valoarea umană. Rămîn notorii excesele punitive ale Inchiziției în numele unor valori morale incontestabile și ridică în continuare întrebări nivelarea prin suferință îndurată atît de evreei victime ale Shoah, cît și, în contexte istorice ulterioare, a călăilor de extremă dreaptă ai acestora, în temnițele comuniste. Rămînînd la ultimul exemplu, și recunoscînd proba focului pe care o marchează suferința în temnițele politice ale stalinismului neînduplecat, cum poți distinge, totuși, între suferința ticălosului și cea a inocentului, colegi de celulă? Chestiunea trimite, fără îndoială, la parabola răstîgnirii Mîntuitorului între doi tîlhari, dintre care unul a dobîndit prin credință izbăvirea la care tîlnea cu o ultimă suflare. Dar cîți dintre vechii torționari suferă o transformare radicală de conștiință, fie și pe ultima sută de metri a vieții, transformînd pilda neotestamentară în adevăr și experiență personală? De altfel, întrebarea poate fi reformulată mai general, fără a o lega neapărat de experiența suferinței: cîți dintre noi sînt în stare ca, într-un anumit punct al vieții lor – nu contează care anume –, să își exa-

mineze critic trecutul, decidînd o cotitură radicală în destinul lor? Cîți sîntem capabili nu de destinul Sfîntului Pavel, așadar nu de o conversie în exact opusul a ceea ce fuseserăm înainte, ci de o corectură pe măcar unul dintre liniamentele vieții noastre de zi cu zi? Numai cine a avut mereu dificultăți cu trezirea la o anume oră matinală, precisă și recurentă, străduindu-se – constrîns ori prin liberă alegere – să își corecteze obișnuința indiscipliniei, poate mărturisi dificultatea și disconfortul resimțite în asemenea momente. Doar sedentarul care își propune să se apuce de sport sau sportivul căruia perspectiva unei boli îi impune să abandoneze programul dinainte știu exact ce înseamnă chiar și schimbarea unei singure linii de evoluție personală din durata programului individual al fiecărei zile.

Cearța dintre trup și suflet dobîndește o nouă consistență astăzi, cînd excesele atenției îndreptate către modelarea aspectului fizic pot aduce bulimia sau anorexia, și cînd cele ale neglijenței față de el induc alte dereglări și boli (obezitatea, infecții și slăbiri ale imunității fizice, datorate neglijării exigențelor elementare ale unei vieți corporale echilibrate). Buna administrare a tensiunii și complementarității dintre vizibilul și invizibilul dintre noi rămîne și astăzi una dintre provocările mari cu care se confruntă omul.